

УДК 351.74(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.2.45>

Олександр Миколайович Музичук,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
Харківський національний університет внутрішніх справ (проректор);*

<https://orcid.org/0000-0001-8367-2504>,
e-mail: o.muzychuk23@gmail.com;

Анатолій Трохимович Комзюк,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра адміністративного права та процесу (професор);*

<https://orcid.org/0000-0002-7377-9241>,
e-mail: komzukat@ukr.net;

Віталій Олегович Найда,

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
науково-дослідна лабораторія з проблем психологічного
забезпечення правоохоронної діяльності (науковий співробітник);*

<https://orcid.org/0000-0003-3072-7326>,
e-mail: vitaliy18061999@ukr.net

**ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
З ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Спираючись на аналіз наукових поглядів учених і особливостей діяльності підрозділів поліції та громадськості, сформульовано авторське розуміння громадськості в умовах воєнного стану з урахуванням міжнародного та віртуального вимірів її функціонування, виокремлено основні особливості її діяльності. Зроблено спробу окреслити особливості діяльності поліції в умовах воєнного стану, які тим або іншим чином пов'язані із взаємодією з громадськістю. Okремо розглянуто найбільш поширені форми взаємодії поліції та громадськості, надано рекомендації щодо розбудови нових форм взаємодії.

Ключові слова: поліція, громадськість, взаємодія, форми, воєнний стан.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

В умовах воєнного стану відбулася значна трансформація суспільних процесів, а також окремих напрямів діяльності, які набули принципово нових рис і характерних особливостей. Сфери безпеки та оборони, освіти, комунальних послуг потребували новітніх

підходів для продовження їх функціонування. Важливо також зауважити, що ці підходи не були сталими, вони перебували в постійному русі та потребували оперативного корегування, врахування особливостей бойової обстановки в конкретному населеному пункті.

Із перших днів запровадження в Україні режиму воєнного стану підрозділи Національної поліції України (далі – поліції) були активно задіяні у вирішенні цілого комплексу завдань, пов'язаних із протидією мародерству, доставкою гуманітарної допомоги населенню, розслідуванням різноманітних проявів колабораційної діяльності. Зазнала змін і організація служби в підрозділах поліції на місцях, режим роботи в них, що потребувало налагодження ефективної взаємодії з громадськістю.

Стан дослідження проблеми

Концептуальні основи адміністративно-правових засад взаємодії поліції та громадськості були і залишаються об'єктом дослідження багатьох учених, серед яких О. Балинська, О. Бандурка, В. Сокуренько, О. Музичук, В. Московець, Є. Бородін, І. Бубнова, В. Гончаренко, А. Гуменюк, М. Гуцман, Г. Дворецька, С. Денисюк, М. Єропкін, О. Ковальова, О. Мартинов, С. Медведенко, О. Новак, О. Проневич, Р. Сибірня. Утім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, у зазначеній сфері залишається велика кількість проблем, пов'язаних зі специфікою режиму воєнного стану в Україні.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити сутність форм взаємодії поліції та громадськості крізь призму особливостей їхньої діяльності в умовах воєнного стану. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі *завдання*: розглянути позиції науковців щодо вказаної проблематики; сформулювати сутнісне розуміння категорії «громадськість» в умовах воєнного стану та визначити її характерні риси в досліджуваній період; окреслити основні особливості функціонування підрозділів поліції в умовах воєнного стану; сформулювати визначення форм взаємодії та розглянути окремі форми, які є найбільш актуальними і поширеними.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому враховані актуальні особливості воєнного стану в Україні в контексті діяльності поліції, специфіка несення служби поліцейськими в цих принципово нових умовах, а також проаналізовано діяльність громадськості – громадських організацій, ініціативних груп громадян і волонтерів в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу

Зважаючи на те, що мова права є унікальним напрямом людської комунікації, а формулювання та розуміння права можливі лише

через процес мови [1, с. 26], на початку дослідження з'ясуємо зміст понять «форма взаємодії» та «громадськість», розглянувши їх крізь призму воєнного стану в Україні.

Так, дослідниця А. Комзюк стверджує, що для найбільш ефективного виконання повноважень у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку поліція вступає у взаємодію з громадянами та громадськими об'єднаннями [2, с. 135]. Зауважимо, що в умовах воєнного стану основною сферою, в якій відбувається подібна взаємодія, виступає сфера волонтерської допомоги у вирішенні базових життєвих потреб. Зазначимо також, що надання допомоги при подібній взаємодії в умовах воєнного стану є обопільним, спрямованим як на вразливі категорії громадськості, так і на підрозділи поліції, які в умовах фактичного переходу на казармене положення в регіонах проведення активних бойових дій потребували допомоги громадських організацій і волонтерів у харчуванні та матеріально-технічному забезпеченні.

Окресливши основну сферу подібної взаємодії, спробуємо з'ясувати глибинну сутність поняття «громадськість» в умовах воєнного стану та в контексті представленого дослідження. Так, як громадськість можемо розглядати соціально активну, сформовану в певну групу (спільку, громадську організацію, ініціативну групу без відповідної реєстрації) частину населення або окремих його представників, що на рівні своєї діяльності мають вплив на інших людей чи організації, які після введення режиму воєнного стану функціонують на території України або за її межами та провадять діяльність, спрямовану на надання допомоги громадянам України.

Ключовим моментом, який доречно додатково розглянути в контексті аналізу наведеної дефініції, є територія, на якій на цей момент перебуває особа чи організація, котрих ми охоплюємо категорією «громадськість». Це може бути як територія України, так і інша держава, міжнародна організація, представництва якої розташовані поза межами України, але кінцевим отримувачем допомоги у формі речей, інформації чи послуг якої є громадяни України, що залишилися на території держави або тимчасово виїхали за її межі. Саме такий диференційований підхід дозволяє більш широко усвідомити складність і багатоаспектність поняття «громадськість» в умовах воєнного стану, зокрема сформулювати стратегічне бачення взаємодії поліції з громадськістю в майбутньому.

Отже, на основі проведеного аналізу можемо виокремити такі особливості діяльності громадськості в умовах воєнного стану:

1) пріоритетність діяльності – надання допомоги Збройним Силам України;

2) широке коло суб'єктів – як громадських організацій, благодійних фондів, так і ініціативних груп без відповідної реєстрації,

окремих громадян, які на громадських засадах провадять волонтерську діяльність;

3) спрощення порядку звітності про діяльність окремих громадських організацій та волонтерів, яка, власне, часто зводиться до формату фотозвітів з наданою допомогою, а також до відповідних публікацій у соціальних мережах;

4) від'їзд значної кількості громадських активістів за кордон;

5) організації та проведення зборів коштів на потреби Збройних Сил України, що в умовах воєнного стану набули особливого поширення та дозволили не лише швидко збирати відповідну допомогу, а по суті стали окремою платформою взаємодії, комунікації з населенням, зокрема тими українцями, які виїхали за кордон.

Як бачимо, для громадськості в умовах воєнного стану в процесі соціально-активної діяльності значно спростилися окремі бюрократичні процедури. Водночас деякі дослідники, розглядаючи стан взаємодії між органами державної влади та громадськістю до введення воєнного стану в Україні, як на негативних чинниках акцентували увагу на бюрократизації цього процесу, з одного боку, та відсутністю у громадян навичок обстоювати свою позицію в легітимному полі суспільно-політичних відносин, з іншого боку [3, р. 161]. Заразом важливо усвідомлювати, що підрозділи поліції в умовах воєнного стану також зазнали певної трансформації, зумовленої виконанням раніше невластивих їм функцій, зокрема бойових завдань.

Як зауважує О. Макарова, в сучасних умовах потрібен професіонал, який здатен ефективно боротися зі злочинністю, впевнено та надійно захищати громадян від злочинних посягань [4, с. 74]. Погоджуючись із твердженням дослідниці, важливо також додати, що в умовах воєнного стану підрозділи поліції фактично виконували ті завдання, які раніше забезпечували соціальні служби та інші державні органи чи комунальні підприємства (заклади, установи) на місцях, зокрема доставляли гуманітарну допомогу, супроводжували вантажі з критично необхідною для населення продукцією, надавали громадянам притулок у приміщеннях та сховищах поліції тощо.

На наше глибоке переконання, саме цей соціальний вектор роботи поліції в умовах воєнного стану сформував організаційну основу, підвищив довіру населення до поліції, що на цьому етапі необхідно враховувати при побудові плідної взаємодії з громадськістю.

У контексті розуміння сутності підрозділів поліції в умовах воєнного стану варто окремо наголосити, що на взаємодії з громадськістю позитивно позначається підвищення заробітних плат поліцейських, зростання довіри населення, висвітлення у відповідній соціальній рекламі позитивного образу поліцейського – захисника держави. Це так само стимулює поліцейських до підвищення своїх моральних та

ділових якостей, зокрема до нових підходів у взаємодії з громадськістю для того, щоб залишатися конкурентоспроможними в нових умовах.

Наведені твердження нагтовхують на роздуми про взаємозалежність між взаємодією поліції з громадськістю та конкурентоспроможністю працівників поліції. Так, Є. Подорожній зауважує, що значення конкурентоспроможності полягає в можливості, з одного боку, використання її моделі як сукупності морально-ділових та особистих якостей працівника, необхідних для обіймання певної посади, а з іншого – використання такої моделі для захисту працівника від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу під час працевлаштування [5, с. 90].

Таким чином, аналізуючи діяльність підрозділів поліції, можемо констатувати, що їм в умовах воєнного стану притаманні такі особливості:

1) переведення особового складу підрозділів поліції в регіонах проведення активних бойових дій, особливо в перші дні запровадження режиму воєнного стану, на казармене положення, що передбачає цілий комплекс управлінських завдань з організації проживання, харчування, дозвілля особового складу;

2) виконання особовим складом в окремих випадках невластивих їм, не передбачених функціональними обов'язками бойових функцій, а також послуг із допомоги населенню;

3) подолання проблем, пов'язаних з ускладненням електропостачання: як заплановані, так і раптові вимкнення світла впродовж тривалого часу, що вимагають від підрозділів поліції не лише наявності відповідних генераторів, а й переходу з друкованого на рукописний формат роботи з документами, відповідних автономних освітлювальних приладів та сформованого належного рівня виконавської дисципліни в умовах тривалої відсутності електропостачання;

4) тривалий стрес, що може знаходити свій вияв у поширенні шкідливих звичок серед особового складу підрозділів поліції, зниженні виконавської дисципліни та стимулюванні окремих дисциплінарних проступків у службовій сфері.

Таким чином, на основі новітнього розуміння діяльності поліції та громадськості під формами їхньої взаємодії в умовах воєнного стану ми розуміємо окремі заходи або їх взаємопов'язані комплекси, об'єднані спільною метою та планом реалізації, які відбуваються на певній території чи у віртуальному просторі та втілюються в життя в процесі спільної, узгодженої, багатовекторної діяльності поліції та громадськості і спрямовані на забезпечення завдань, функцій поліції, потреб конкретної громади, трудового колективу чи організації, вирішення обопільних організаційних, матеріально-технічних, кадрових, соціально-побутових проблем.

У контексті реалій сьогодення, зважаючи на процес цифровізації державної політики та суспільного життя, ми додатково врахували актуальну концепцію «держави в смартфоні», що передбачає комплекс масштабних зусиль держави в напрямі цифровізації більшості публічних послуг населенню та супроводжується наближенням цих послуг до споживача [6, с. 20].

Водночас зауважимо, що процес організації взаємодії поліції та громадськості в умовах воєнного стану переважно був покладений на керівників підрозділів поліції на місцях, що вимагало від них певного інтенсивного розвитку в умовах перебудови управлінських рішень під реалії режиму воєнного стану та забезпечення виконання поставлених перед підрозділами поліції завдань.

У контексті цього твердження важко не погодитися з влучним твердженням О. Бакумова, який зазначає, що «сучасний етап конституційного реформування правоохоронних органів засвідчує необхідність переходу від екстенсивного способу їх розвитку й удосконалення (шляхом добудови системи таких органів новими інституційними елементами) до інтенсивного, що пов'язується переважно із належним правовим упорядкуванням організації та діяльності як традиційних, так і нових елементів системи таких органів, їх гармонізації в умовах функціонування єдиної правоохоронної системи» [7, с. 33].

Усвідомлюючи глибинну сутність форм взаємодії поліції з громадськістю в умовах воєнного стану, можемо поступово перейти до виокремлення та аналізу конкретних форм взаємодії, які є найбільш актуальними та поширеними. При цьому ми допускаємо розширення переліку цих форм у подальших дослідженнях з урахуванням аналізу досвіду підрозділів поліції в різних областях України. На нашу думку, формами такої взаємодії є:

1) спільна доставка гуманітарної допомоги цивільному населенню та підрозділам Збройних Сил України, супровід поліцейськими гуманітарних вантажів, організованих громадськістю;

2) спільна евакуація населення з регіонів проведення активних бойових дій, забезпечення публічної безпеки на всіх етапах евакуації;

3) спільне проведення тренінгів для населення з питань безпеки, зокрема організація підрозділами ювенальної превенції онлайн-зустрічей з учнями закладів середньої освіти;

4) забезпечення представниками громадськості поліцейських харчуванням, медикаментами на момент переходу останніх на казармене положення;

5) надання приміщень поліції, зокрема укриттів, для потреб безпеки громадськості;

6) використання приміщень поліції як «пунктів незламності», надання громадськості для користування генераторів, приладів обігріву тощо;

7) проведення представниками громадськості тренінгів для особового складу підрозділів поліції, зокрема зацікавлення в організації тренінгів з домедичної допомоги представників громадських організацій, парамедиків і професійних тренерів з домедичної допомоги.

У процесі проведеного нами аналізу, критичного осмислення окреслених нами форм взаємодії, а також на основі позицій провідних науковців та потенційних можливостей підрозділів поліції, актуальних соціальних проєктів, що сьогодні реалізуються громадськістю, викликів режиму воєнного стану нами також були сформульовані рекомендації, які можуть бути враховані при побудові форм взаємодії поліції та громадськості, реалізованих у межах майбутньої спільної діяльності.

1. Розміщення поліцейських із тимчасово окупованих територій, а також особового складу інших підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, передислокованих до інших областей, у громадських шелтерах, притуках для внутрішньо переміщених осіб. Як зауважує О. Аврамова, війна та позбавлення житла змушує людей залишати рідні міста, оселі та отримувати тимчасовий прихисток [8, с. 7]. Дослідниця ґрунтовно аналізує державні механізми забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом, проте існують і громадські механізми, які мають значний евристичний потенціал.

2. Активне використання віртуального простору в подальшій взаємодії поліції та громадськості, проведення спільних відеоконференцій, обговорень, нарад, що є особливо доречним у ситуаціях дистанційної роботи працівників поліції, які мали місце в умовах відсутності електропостачання та загроз артобстрілів підрозділів поліції. Так, окремі науковці стверджують, що зважаючи на сучасні світові тенденції, Україні необхідно більше застосовувати дистанційну роботу шляхом унесення відповідних змін до національного трудового законодавства та забезпечення належного контролю за дотриманням роботодавцями трудових прав працівників [9, р. 7].

Висновки

Підсумовуючи викладене, можна зауважити, що питання форм взаємодії поліції з громадськістю в умовах воєнного стану стає одним із базових, дослідження якого має стратегічний характер, адже пов'язане із закладанням стійких взаємних зв'язків поліції та громадськості на організаційно-управлінському та світоглядному рівнях, які в подальшому можуть допомогти обопільно «перекривати», доповнювати проблемні аспекти діяльності як підрозділів поліції, так і громадськості. У процесі дослідження було сформульовано авторське розуміння громадськості в умовах воєнного стану з урахуванням міжнародного та віртуального вимірів її функціонування,

виокремлено основні характерні риси її діяльності. Також була зроблена спроба окреслити особливості діяльності поліції в умовах воєнного стану, які тим або іншим чином пов'язані з взаємодією з громадськістю. Окремо були розглянуті найбільш поширені форми взаємодії поліції та громадськості, надані рекомендації щодо розбудови нових форм взаємодії. Враховуючи принципову важливість напруження, систематизації, наукового осмислення особливостей взаємодії підрозділів поліції з громадськістю в умовах воєнного стану, виникає необхідність у проведенні нових досліджень у цій сфері, розробки окремих методичних рекомендацій, посібників, реалізації комплексних програм для поширення ефективних практик подібної взаємодії серед громадськості.

Список бібліографічних посилань: 1. Лазарев В. В. Мова права як унікальний напрям людської комунікації (теоретико-правові та філософські роздуми). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. Вип. 3 (98). С. 26–34. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.3.02>. 2. Комзюк А. В. Форми взаємодії національної поліції з громадськістю у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Вісник Харківськ Вип ого національного університету внутрішніх справ*. 2020.. 3 (90). С. 135–143. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2020.3.14>. 3. Tikhonova O. V., Holdovskyi A. H., Bratasyuk O. B., Chornohor N. S., Herbut N. A., Serohina N. K. The efficiency of tools for social interaction between public authorities and civil society. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11, Iss. 51. Pp. 161–170. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.15>. 4. Макарова О. Професійна ідентичність майбутніх поліцейських на її когнітивному рівні. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. № 1 (51). С. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2019-0-1-51-74-83>. 5. Подорожній Є. Ю. Сутність та зміст конкурентоспроможності працівників Національної поліції України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. Вип. 3 (90). С. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2020.3.09>. 6. Бакумов О. С. Реалізація концепту «держава у смартфоні» як напрям підвищення юридичної відповідальності держави в сучасній Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29), т. 1. С. 15–22. DOI: [https://doi.org/10.32837/руув.v1i4\(29\).387](https://doi.org/10.32837/руув.v1i4(29).387). 7. Бакумов О. С. Інституціалізація правоохоронної функції держави як напрям підвищення відповідальності держави перед людиною та суспільством в умовах сучасної України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5, т. 1. С. 27–34. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-1.5>. 8. Аврамова О., Корнієнко Г. Укпечення житлової та продовольчої потреби в українській досвід правового забезмовах воєнного стану. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. No. 1. Pp. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-1-1>. 9. Melnyk K., Tsesarsky F., Zhdan M., Vlasenko M., Fatieiev Ya. Distance work and its significance in terms of quarantine restrictions

aimed at preventing the spread of the COVID-19. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24, Iss. 1. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62fcb464-315e-47a2-acc0-950001805c2c/content> (дата звернення: 06.05.2023).

Надійшла до редколегії 09.05.2023

Прийнята до опублікування 13.06.2023

Muzychuk O. M., Komziuk A. T., Naida V. O. Forms of interaction of units of the National Police units with the public under martial law

The team of authors has emphasised that the issue of forms of interaction between the police and the public under martial law is becoming one of the basic ones, the study of which is of a strategic nature, as it is related to the establishment of stable mutual relations between the police and the public at the organisational, managerial and ideological levels, which in the future can contribute to mutual coverage and complementation of problematic aspects of the activities of both police units and the public. In the course of the research, the authors' understanding of the public under martial law has been formed, taking into account the international and virtual dimensions of its functioning, as well as the main features of its activity have been highlighted. An attempt has also been made to outline the features of police activity under martial law, which in one way or another are related to interaction with the public. Also, the most common forms of interaction between the police and the public were separately considered: joint delivery of humanitarian aid to the civilian population and units of the Armed Forces of Ukraine, the escort by the police of humanitarian cargo organized by the public; joint evacuation of the population from the regions of active hostilities, ensuring public safety at all stages of evacuation; joint trainings for the public on safety issues, provision of police premises, including shelter, for public safety needs; the use of police premises as "points of invincibility", allowing the public to use generators, heaters, etc.; conducting trainings by the representatives of the public for the personnel of police units, in particular, participation in the organization of trainings on pre-medical care of representatives of public organizations, paramedics and professional trainers on pre-medical care.

Taking into account the fundamental importance of developing, systematizing, and scientifically understanding the peculiarities of the interaction of police units with the public under martial law, there is a need to conduct new research in this area, develop separate methodological recommendations, manuals, and implement comprehensive programs for the dissemination of effective practices of such interaction among the public.

Key words: police, society, interaction, forms, martial law.

